

Na poslední cestě...

Více o tématu výstavy z pohledu oddělení historie a archeologie čtete na s. 2 a 6.

Jarní dílna

Návod na výrobu ptáčka z příze najdete na s. 4.

Současný evropský šperk

Další výjimečná publikace kurátora šperkařských sympozií Miroslava Cogana, více na s. 4.

Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i fotovzpomínky najdete na s. 8.

Velikonoce – svátky jara, svátky naděje

Velikonoce jsou ode dávna svátky, které si lidé spojují s koncem zimy a očekávaným začátkem jara.

V lidové tradici byly jedním z nejdůležitějších časových mezníků. Měly své pevné vymezení, odvislé od jarní rovnodennosti. Byly zasazeny do životodárného období, označovaného jako „nové léto“. Pro naše předky představovaly naději na nový život, novou úrodu a tím i lepší živobytí. Snad proto byl cyklus velikonočních obyčejů nejvýznamnějším úsekem nejen jarního období, ale celého roku. Původní oslava obnovy života se v průběhu staletí propojila s křesťanským obrazem ukřižování Ježíše Krista a jeho Zmrtvýchvstáním. V souvislosti s tím byly přírodní praktiky

pohanského období, provázející jarní obrození přírody, postupně překrývány křesťanskými legendami, podobně jako tomu bylo u ostatních svátků v obřadním roce. Znovuzkříšení zimní přírody, které si v tomto čase připomínali pohané, se posunulo do roviny vzkříšení Spasitele a všeobecné symboly a zároveň prostředky pro obrození přírody – voda, oheň a zelené ratolesti získaly v kontextu s křesťanstvím nové funkce. Ve vesnickém prostředí proto dodnes nacházíme obřady a obyčeje, které jsou poplatné oběma tradicím – křesťanské i pohanské. Zdálnivě obyčejné zvyklosti jako otevírání oken, úklid domu, bílení světnic, očista hospodářských prostor, dvora a nářadí měly zvláštní význam, umocňovaný věrskými prostředky. Očistnou a ochrannou roli v nich sehrávala pramenitá, potoční i v kostele svěcená voda a oheň – živý nebo nový svěcený. Jako ochranný a blahonosný prostředek byla vnímána zeleň – ratolesti, pruty, kočičky a pomlázka, vejce – bílé, zdobené a barvené, hlavně červené, nebo vejce svěcené. Stejně jako lidové prostře-

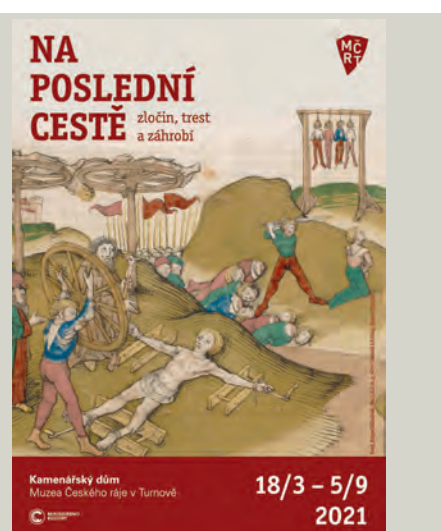
dí přijalo některé liturgické praktiky, převzala z lidového prostředí církev některé atributy lidových obyčejů a zavedla jejich svěcení v kostele. Na Květnou neděli se v kostelích světily kočičky, na Bílou sobotu se světil oheň a dřevo, obřadní pečivo, vejce a další pokrmy podávané v rodinách na Boží hod velikonoční. Na tyto obřady se napojily projevy spojené s lidovou vírou, například polykání svěcených kočiček, obyčej se dřevem či uhlíky posvěcenými novým ohněm, kropení obydlí i polí svěcenou vodou, šlehání dobytka a interiéru posvěcenou zelenou ratolestí, zastrkování svěcených ratolestí za trámy či vajec do polí. Širokou škálu těchto projevů doplňovaly ve velikonočním období obyčej ochranné a blahonosné magie spojené s příchodem jara a nového hospodářského roku. Jejich smyslem bylo posílení naděje na dobrou úrodu, ochrana budoucího zdraví a živobytí rodiny – úrody, dobytka či vody ve studnách. Podle lidové víry totiž dobrý počátek nese naději budoucího dobrého vývoje.

Vladimíra Jakoubčová

Na poslední cestě ... pohledem archeologa

Narození – dětství – dospívání – dospělost – stáří – smrt – neustálý neúprosný koloběh, který provází lidskou společnost od jejích prvopočátků. Vnímání jednotlivých fází života člověka naznalo samozřejmě v různých dobách různých forem, v jejichž poznávání nám může pomoci archeologie a velkou měrou také etnologie. Každý archeologicky prozkoumaný hrob v sobě přináší rovinu subjektivní, která reflektuje osobní pohřební „rituál“ toho konkrétního nebožtíka a rovinu objektivní, tedy obecný rituál souvztažné dějinné etapy. Tím základním archeologickým dělením pohřebního ritu je inhumace a kremace: uložení nespáleného těla do země a spálení nebožtíka na pohřební hranici. V tomto díle se budeme věnovat pouze ritu prvnímu – inhumaci. Pro pochopení celé řady archeologicky jen těžko rozpoznatelných nuancí v pohřebním ritu lze využít poznatky etnologů o přechodových rituálech přírodních národů.

Pokračování na s. 2

Na poslední cestě... Cyklus výstav

Kde stála v Turnově šibenice?

Šibenice a stínadla se staly neodmyslitelnou součástí naší raně novověké krajiny. Na rozdíl od jejich dalších výrazných krajinných prvků však tyto lokality zanikly a spíše jen výjimečně po sobě zanechaly v terénu stopy. Šibenice spolu se stínadly a pranýři představují nejvýraznější symbol práva a spravedlnosti pozdního středověku a raného novověku. Struktura hrdelních soudů dosáhla nejvyššího rozmachu v 16. až 18. století, kdy na celém území Čech, Moravy a Slezska fungovalo 585 městských soudů, které mohly vynášet hrdelní rozsudky. Po reformě soudnictví císařovnou Marií Terezií v roce 1765 jich v Čechách zbylo 29, o dvacet let později pouhých 19.

V našem regionu disponovala hrdelním právem, a tím pádem šibenicí či dokonce stínadly, města Turnov, Rovensko pod Troskami, Lomnice nad Popelkou, Semily, Jilemnice, Vysoké nad Jizerou, Železný Brod, Hodkovice nad Mohelkou, Český

Dub, Nová Paka, Sobotka a Jičín.

Pro dokumentaci stavu těchto objektů je jedinečným zdrojem informací první vojenské mapování z let 1764–1768 s rektifikací v letech 1780–1783. Dobrým vodítkem pro lokalizaci šibenice poslouží i mapy císařských otisků stabilního katastru ze 40. let 19. století, které zaznamenávají ještě původní parcelaci a šibenice jsou zde zakreslovány jako parcely trojúhelníkového či lichoběžníkového tvaru. Popraviště byla budována v blízkosti města na místech již zdaleka viditelných – na výraznějších návrších či poblíž křižovatek cest. Podle použitého konstrukčního materiálu lze rozdělit tyto objekty na dřevěné a zděné nebo o jejich kombinaci. Z typologického hlediska rozlišujeme jednoduché šibenice kolenovité, dále dvoupilířové, třípilířové a čtyřpilířové. Na kolenovité šibenici bylo možné popravit pouze jednoho odsouzence, kdežto na více pilířových šibenících mohlo v jednom okamžiku viset i více než 10 oběšenců. Ti se zde nechávali po dlouhý čas viset pro výstrahu. V řadě případů byly k popravě oběšením využívány i vzrostlé stromy.

Poddanské město Turnov disponovalo dvěma šibenicemi – symbolickou (výstražnou) a funkční. Výstražná nesloužila k vykonávání hrdelního práva, ale byla vidět ze širokého dalekého okolí. Nacházela se na Vrchůře nedaleko barokního sousoší Kalvárie z roku 1799. Tato symbolická šibenice je zakreslená na mapě 1. vojenského mapování nejasně jako zděná a nejspíše dvoupilířová. Funkční šibenice byla zděná a měla 4 pilíře. Jsou dvě velmi pravděpodobná místa,

kde původně stála: buď na výrazné ostrožně na Durychově na parc. č. 1607 mezi ulicemi Hruboskalskou a Valdštejskou, nebo na louce nad ulicí Jana Palacha na parc. č. 1655. O výsledku dalšího bádání vás budeme informovat v příštím čísle Muzejního čtvrtletníku.

Jan Proštrředník

Pro lokalizaci funkční turnovské šibenice skvěle poslouží plán Vrchůry (Grauzenbergu) z roku 1785. Je zde zakreslená jako zděná stavba na čtvercovém základu nejspíše se čtyřmi pilíři.

Výstava Na poslední cestě ... pohledem archeologa Díl první – Kostrové hroby z pravěku

Pokračování ze s. 1

Vůbec nejstarší nálezy lidských kosterních pozůstatků z oblasti Českého ráje a Pojizeří jsou datovány do střední doby kamenné a pocházejí z archeologických výzkumů převážně z pískovcové skalní oblasti: z Proškovy přehyby a z Trojnožky v Betlémských skalách. Jde sice o ojedinělé lidské kosterní pozůstatky (zuby, zlomky lebky a obratlů), ale jednoznačně datované do doby cca 7300 – 5600 př. n. l. Bohužel nálezy okolnosti nedovolují žádnou seriózní interpretaci těchto nálezů – nevíme, zda šlo o poškozené hroby, nebo o rituálně uložené kosterní pozůstatky. Podstatně lepší nálezy okolnosti máme k objevu regulérního kostrového hrobu v „Abri pod Pradědem“ na Hruboskalsku. V horizontu

mladší doby kamenné byl objeven kostrový pohřeb mladého jedince (nejspíše dívky) ve věku asi 7 – 9 let ve skrčené poloze s náhrdelníkem z liščích zubů. Nález hrobu v sídelním kontextu ve skalní dutině se jeví bezesporu zajímavým a přímo vybízí k úvahám o „bílé“ či „černé“ magii. Jde o neobvyklý nález jak umístěním, tak i hrobovou výbavou. Magickému významu nahrává i náhrdelník z liščích zubů, který měla zemřelá kolem krku. Dívka zde byla pohřbena, buď aby místo chránila, nebo naopak sem byla umístěna, protože z ní měli členové její komunity obavu. Nálezy kosterních pozůstatků ze skalních přehybů bohužel končí jakékoliv další objevy pravěkých koster v naší oblasti. Píščitá sedimentární výplň pod skalními přehyby bývá bohatší na vápník, a proto se zde kosti dobře dochovávají. Sídelní areály v otevřené krajině Českého ráje a Pojizeří již takové štěstí nemají – odvápněná spraš potenciální kostrové hroby v podstatě stráví. V takovém hrobě po kostře zůstane zpravidla jen otisk, a archeolog je pak schopný rozpoznat v terénu hrob jen podle tvaru a hrobové výbavy. Proto se provádí i fosfátová analýza z odebraných vzorků hlíny ze dna hrobové jámy, díky které je možné jednoznačně prokázat přítomnost těla nebožtíka. Kombinací těchto zjištění i následných analýz byly prokázány kostrové hroby kultury se šňůrovou keramikou z pozdní doby

kamenné v Turnově – Nudovojovicích při archeologickém výzkumu v roce 2008.

Další doklady pohřebního ritu z období pravěku z naší oblasti pocházejí až z mladší a pozdní doby bronzové (1250 – 700 př. n. l.), kdy se v naší oblasti zabydlelo etnikum popelnicových polí, pro které byl charakteristický žárový pohřeb. O něm se dozvíte v dalším dílu našeho seriálu.

Jan Proštrředník

Z dějin tur(nov)istiky – Turistická poptavárna

Český ráj se stal během 19. a 20. století jednou z nejnavštěvovanějších oblastí českých zemí, a to zvláště díky svému turistickému potenciálu, který se skrývá v místních přírodních a kulturních památkách. Fenomén turistiky nabíral na síle v druhé polovině 19. století a před první světovou válkou, zvláště díky nástupu železnice, narůstajícímu fondu volného času a lepšímu finančnímu zabezpečení obyvatel českých zemí. Na to reagoval sektor služeb a pro cestovatele se budovalo základní zázemí, které mělo uspokojovat jejich potřeby při podnikání kratších i delších výprav. Turisté se také začali organizovat, roku 1888 vzniká Klub českých turistů. V tu chvíli se objevují turistické poptavárny, předchůdkyně dnešních informačních center. Turnovský odbor Klubu českých turistů zřídil svou poptavárnu již v roce 1892, kdy byl úspěšně založen. Poptat se na věci týkající se turistiky po Českém ráji se šlo v hotelu pana Eduarda Schöbla, známého turnovského hotelu U Korunního prince, kde se zprvu nacházely spolkové místnosti odboru.

Když člověk píše o podávání informací o Turnovsku a Českém ráji vůbec, měl by možná na prvním místě zmínit novináře Václava Kudrnáče (1855–1923). Ten vydával od roku 1886 noviny Hlasy Pojizerské a Listy Pojizerské, ve kterých pravidelně s ostatními přispěvateli

region propagoval. Vedle toho se zasloužil o vydávání adresářů Turnova a okolních okresů či alb s pohledy. Vycházely mu rovněž samostatné

výletní listy a věstníky s tematikou Českého ráje, dva roky před vypuknutím války pak uspořádal svého vlastního průvodce po kraji.

Václav Kudrnáč si v roce 1905 otevřel ve Skálově ulici vlastní turistickou poptavárnu. V domě čp. 91 nabízel rady k výletování, prodával průvodce, brožury, mapy a korespondenční listy, které nezdarma vydával vlastním nákladem. Poptavárna se výraznou měrou zasloužila o komfort turistů pohybujících se po městě a okolí. Od roku 1909 například dávala na požádání každému příchozímu cizinci ilustrovaného průvodce zdarma. Vedle dalšího prodeje knih a upomínkových předmětů vedla evidenci letních bytů, fungovala tak jako kontaktní místo pro turisty, kteří se chtěli v Českém ráji na delší čas ubytovat. V roce 1911 přemístil Václav Kudrnáč svou poptavárnu na nádražní předměstí, tak aby byl blíže turistům, kteří do města přijížděli vlakem. Redaktor umístil do poptavárny státní telefon, který mohli turisté bezplatně využívat. Dnes nese dům čp. 1134, nad jeho vchody jsou vymalovány obrázky Trosek a Frýdštejna, což jsou relikty, které po informační kanceláři pro turisty zbyly do současnosti.

Antonín Mojsl

Kudy se jezdilo dříve II – Z Turnova do Semil

Po čase se opět vracíme k tématu starých cest na Turnovsku. Nyní se podíváme, kudy se chodilo a jezdilo z Turnova do Semil. Stejně jako dnes se z Turnova vyjíždělo od náměstí dnešní ulicí 5. května, kde stávala i jedna ze čtyř hlavních městských bran. Za hruštickým kostelem však byla situace oproti nynějšímu stavu již trochu odlišná. Relikty starých cest nacházíme jak při silnici č. 283, která zřejmě jednu ze starých tras z velké části kopíruje, tak i o něco severněji, kde jsou v podobě dnes již pouze polní cesty ústí do slepé ulice v Bělé. Podle charakteru se jedná o dvě ramena téže cesty, kdy jedno, patrně severnější s prudším stoupáním, sloužilo pro sestup a druhé mírnější pro výstup do hruštického kopce (zbytky starých úvozů jsou na LIDARovém mapování zvýrazněny červenými šipkami).

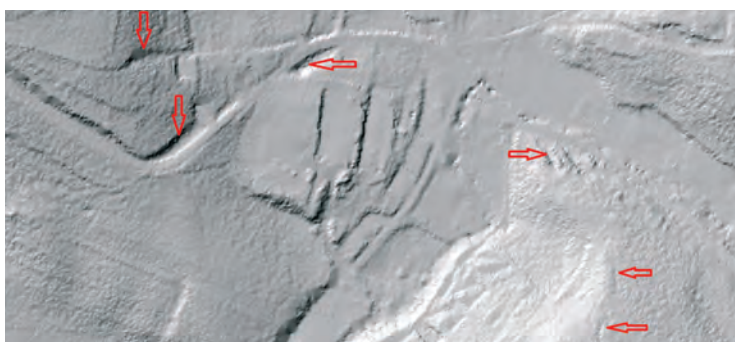
Z Bělé, na rozdíl od dnešního stavu, cesta strmě stoupala přes Habřinu na Chlumecko, kde se opět zachovaly výrazné relikty úvozů. Přes Mimoň a lokalitu U křížku cesta na chvíli opět prošla v trase dnešní silnice č. 283, od kte-

ré se přibližně po 800 metrech oddělila směrem na Chutnovku. Z ní cesta přímo sešla k přebrodění říčky Stebenky, od níž opět prudce vystoupala na Dubecko. Existovala i přímější varianta, která šla od lokality U křížku rovnou na Dubecko a Chutnovku míjela. Z Dubecka pak v trase dnešního nejprve zeleného a pak modrého turistického značení cesta dospěla na dodnes známou křižovatku U kříže v Lestkově. Dál již stoupala na Kozákov, z valné části v trase dnešní silnice. Z Kozákova vedla opět o něco prudším způsobem a tedy mimo nyněj-

ší silnici, čímž také nadešla pramenišť Palučinského potoka. Z Komárova již cesta začala sestupovat k Chuchelně, po čemž se na tomto východním úbočí Kozákovského hřbetu dochovala celá řada úvozů. Jizeru pak brodila v Podmoklicích v místě soutoku s Chuchelským potokem. To však bylo v době před lokací Semil. Po založení města byla pochopitelně snaha trasu této obchodní cesty provést skrz město. Dobře je to vidět na starých mapách (v realu je velká část pozůstatků této trasy zlikvidována novodobými zásahy), jak se původní takřka přímá trasa stočila, a to velmi výrazně, kdy pod Podmoklicemi nejprve překonala říčku Olešku a až poté Jizeru, aby do intravilánu města mohla vstoupit od jihu.

Tato cesta dál pokračovala přes Vysoké nad Jizerou a Jablonec nad Jizerou na Jeleníu Góru. Jedná se o propojení Mladoboleslavska a Dolního Slezska s již pravěkým základem. Tento krátký úsek, který jsme tu nyní nastínili, vznikl však až po ustálení městské sítě ve vrcholném středověku.

Jiří Zoul Sajbt

Jarní pozdrav z Kamenářského domu – návod na výrobu ptáčka

Jedna vlaštovka jaro nedělá ...

Říká se..., když ale těsně před svítáním začnou štěbetat ptáci v zahradách a lesích, vzduch voní deštěm a hlínou, vykouknou první sněženky a devětsil, je to jasné! Přichází všemi očekávané jaro. I v Kamenářském domě Muzea Českého ráje v Turnově se na něj už moc těšíme a o radost, kterou v nás vyvolává bychom se rády podělily prostřednictvím návodu na výrobu ptáčka z pletací příze.

Co budeme potřebovat:

3 barvy pletací příze (nejlépe zbytečky, na síle nezáleží)

1 karton o délce jedné strany 21 cm

3 kusy koření hřebíčku (spíše víc, ať má ptáček pěkná očka a zobáček)

nůžky

1. Na karton po délce 21 cm natočíme vybranou přízi tak, aby od oka vypadalo, že je všech stejně. Navinutou přízi na stranách prostříháme.

2. Přízi vybranou pro břicho a křídla převážeme s dvojtým uzlíkem uprostřed. Přízi na hřbet převážeme v 1/3.

3. Na svazek příze, který bude tvořit hřbet položíme křížem přízi, která bude tvořit břicho, v místě, kde jsme je svázali.

4. Jednotlivé příze přes sebe přehneme a opět svážeme. Nejprve jednu a pak druhou. Dbáme, aby byly pěkně utažené. Tak vznikne hlavička ptáčka.

5. Vytvořený díl ohneme do pravého úhlu, nebo i trochu menšího, a za hlavičku vložíme přízi určenou na křídélka. Všechny příze stáhneme rukou do jednoho svazčku a upravíme si tvar ptáčka.

6. Když jsme s tvarem spokojeni, u ocásku pevně svážeme. Dva hřebíčky zapícheme jako oči po stranách hlavičky, třetí do místa zobáčku špičkou vně. Ocásek můžeme upravit zastřížením.

Dílnu pro vás připravily lektorky Kamenářského domu Kateřina Krausová a Martina Strouhalová.

Současný evropský šperk

Publikace *Současný evropský šperk* s podtitulem *Mezinárodní šperkařská sympozia v Turnově 1984–2018* je výběrovým katalogem ze sbírky moderních šperků vzniklých při mezinárodních sympozii, která probíhají v Turnově od roku 1984. Od jejich počátku shromažďuje MČR vybrané šperky a vytváří kolekci, která má k dnešku téměř 700 ks. Je tak bez nadsázky jednou z nejvýznamnějších evropských sbírek v oboru. Z nich

značnou část proto MČR průběžně prezentuje v domácích i zahraničních muzeích a galeriích a nyní je zveřejňuje i formou obrazové publikace s obsáhlým textovým doprovodem. Kromě kurátora sympozii a autora knihy PhDr. Miroslava Coganu do ní přispěla i německá teoretička šperku Julia Wild. Publikace vznikla v rámci česko-polského projektu *Brána do světa sbírek financovaného z programu IROP*. Na 144 stranách přináší nejen

bohatou obrazovou dokumentaci, ale je opatřena i polskou a německou mutací, vzhledem ke stykům MČR s některými muzei a institucemi v Německu a vedoucí roli německého moderního šperku na současné světové scéně. Autorem výtvarného řešení knihy je uznávaný grafik Tomáš Coufal, který již na tomto poli získal řadu ocenění.

Miroslav Cogan

Restaurování historické opony turnovského divadla

V roce 2018 zahájilo Muzeum Českého ráje v Turnově práce na projektu „Restaurování historických artefaktů kulturního dědictví Muzea Českého ráje v Turnově, digitalizace a posílení ochrany“. Hlavním cílem projektu je zachovat, ochránit a přispět k rozvoji potenciálu kulturního dědictví Muzea Českého ráje. Předmětem realizace projektu je restaurování vybraných sbírkových předmětů z historické a etnologické podsbírky, z výtvarného umění a ze Scheybalovy sbírky.

Jedním ze zásadních artefaktů z historické části muzejní sbírky, který je v rámci zmíněného projektu restaurován, je původní divadelní opona, která se nad jevištěm turnovského divadla nacházela zřejmě v jeho úplných počátcích od roku 1874. Jedná se o dílo úctyhodných rozměrů 757 x 482 cm, které však není signováno a ani přesně datováno. Proto můžeme o době jeho vzniku vést debaty a pouze se zatím domnívat, že byla instalována současně s dostavbou budovy.

Na jaře loňského roku proběhl transport opony na místo, kde v současné době probíhá její restaurování. Jedná se o mlýn Sárovec nedaleko Vysokého Mýta – tam restaurátor, akademický malíř Jiří Látal, našel dostatečně velké prostory, kde mohl k restaurování přikročit. Zde byla připravena rozměrná pracovní plocha odpovídající velikosti opony – OSB desky, geotextilie a teflonový papír. V místě restaurování proběhlo rozbalení opony, dokumentace jejího stavu a celoplošné vyčištění povrchu malby suchou cestou. Při tom bylo odebráno několik vzorků k laboratorní stratigrafické analýze. Dále proběhla zkušební fixáž opony nástřikem. Po vyschnutí byla opona přetočena přes navijec válec rubovou stranou nahoru a byla očištěna také její zadní strana, včetně odstranění drátěných oček. Následovalo opětovné přetočení opony na navijec válec malbou nahoru a její zajištění průdušnou textilií.

Význam naší opony nespočívá pouze v tom, že ji vidávali návštěvníci turnovského divadla v poslední čtvrtině 19. století, ale významná je i námětem, který je na ní. Jedná se totiž o čtvrtý nejstarší dochovaný celkový pohled na město. Malba sice není signována, ale s velkou pravděpodobností lze jako o autorovi uvažovat o Michalu Bělohlávkovi. Z historického pohledu je vyobrazení na oponě cenné už třeba jen tím, že můžeme rozpoznávat střešní kryti-

Části obrazu turnovské opony před jejím restaurováním.

ny turnovských domů. Poznáváme, že na konci 19. století stále ještě dominovaly šindelové střechy, následované pálenou taškou a tu a tam se objevovala i břidlice. Vzhledem k tomu, že máme ve sbírkách obdobný pohled na město, jehož autorem je jistě Michal Bělohlávek a který je i přesně datován (26. září 1857), jsme schopni vysledovat i určitý rozvoj města. Vidíme, že některé domy se v rozmezí necelých patnácti let významně rozrostly, objevily se první komíny turnovských továren apod. Možnost bližšího porovnání však budeme mít, až bude restaurování opony na konci letošního roku dokončeno. Každopádně práce probíhají, opona je nyní zafixována a vyvěšena. Její stav odpovídá zásahům – opona je zbavena přehybů a záhybů vzniklých nevhodným uložením v průběhu let a hlavně: malba je čitelnější a dostává zřetelnější obrysy.

Druhá etapa plánovaného restaurování zahrnuje přípravu díla na plánované umístění. Je předpokládána dubláž (nažehlení) na nové plátno stejné struktury a gramáže jako originál a následné vypnutí na nový konstrukčně vyhovující vypínací rám. Opona bude v defektech tmelena a retušována. Na závěr bude ochráněna lakem. Použití materiálů bude vycházet z materiálových zkoušek v průběhu prací a bude zohledňovat materiály, které prokazují reverzibilitu, stálost a šetrnost k originálnímu dílu. Naším přáním je, aby restaurovaná opona našla své místo v nové přístavbě divadla, a byla tak veřejně přístupná neustále. Tato varianta je vázána na realizaci plánované přístavby turnovského divadla a souvisí s tím také poslední fáze restaurování. V současnosti se uvažuje, že opona bude připravena na budoucí napnutí na rám, ale dočasně uložena navinutá lícem nahoru na pevné papírové bednění. Definitivní rozhodnutí musí být učiněno

nejpozději šest měsíců před dokončením restaurování a bude odsouhlaseno zhotovitelem, příj. zástupci památkové péče.

David Marek

Často jen půdní prostory bez omezujících příček poskytnou uložení velkoformátových předmětů v suchém a větratelném prostředí – přesně takové potřebuje v současné době také naše restaurovaná opona.

Projekt „Restaurování historických artefaktů kulturního dědictví Muzea Českého ráje v Turnově, digitalizace a posílení ochrany“, identifikační číslo projektu: CZ.06.3.33/0.0/0.0/17/099/0007487, spolufinancovaného z Integrovaného regionálního operačního programu MUZEIA II, výzva č. 76.

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Mezinárodní šperkařské sympozium 2021

Čerstvě vydaná kniha Současný evropský šperk s podtitulem Mezinárodní šperkařská sympozia v Turnově 1984–2018 připomíná důstojným a výtvarně působivým způsobem dlouhou existenci renomované mezinárodní šperkařské akce, kterou Muzeum Českého ráje pořádá. Přináší informativní text i teoretické úvahy o současném šperku a českém granátu, ale především zajímavou a rozsáhlou obrazovou přílohu, včetně katalogu 190 nejlepších z celkového počtu více než 630 moderních šperků z muzejní sbírky a také reportážní a portrétní snímky. Výběr barevných reprodukcí prací významných výtvarníků z celého světa však mohl být ještě bohatší a reprezentativnější o další jména nebyť pandemie, která poznamenala v uplynulém roce i sympozium, podobně jako celý kulturní život nejen v naší zemi. Vinou uzavřených hranic přišlo o svůj běh v roce 2020, v pořadí již dvacátý sedmý, který byl do detailu zorganizován a díky podpoře Ministerstva kultury a města Turnova nic nebránilo v jeho realizaci. Měli se jej opět účastnit velmi zajímaví šperkaři, jako Herman Hermesen, dlouholetý profesor designového šperku na Fachhochschule v Düsseldorfu, Francisca Kweitel, která učí šperk a design na univerzitě v Buenos Aires nebo oceňovaná Kika Ruffino, jež z rodné Brazílie přijela dokončit výtvarná studia do Idar-Obersteinu a je hostem četných mezinárodních výstav. Z nám blízkých autorů to měl být třeba Slovák Peter Machata a jistě by se mezi nimi neztratila ani naše kamarádka a donedávna i muzejnice Marta Havlíčková, která například v loňském roce zvítězila v národní soutěži o brož pro Među Mládkovou. Po delší době jsme měli opět šanci navštívit těžbu českých granátů, kterou předlohní obnovilo ve Vestřeví družstvo Granát. Surové, tmavě červené kamínky vždy dokázaly vzbudit doslova granátovou horečku a těšil jsem se na to, až je naši hosté budou vkleče nebo

Profesoři Robert Browning a Peter Skubic sbírají granáty na výsypce dolu Vestřev, 1997.

na břiše horlivě vybírat mezi zrnky písku a někteří je bezprostředně použijí ve svých kreacích. Ale hlavně na to, jak se z lidí, kteří se často poprvé setkali až v Turnově, stává během těch dvou týdnů skvělý a družný tým. Svou kurátorskou premiéru si tu navíc měla odbyť naše kolegyně Lenka Laurynová, která k mě

Fumiki Taguchi, stříbrná brož s granátem, 2018.

Gisbert Stach, Performance Prsten (Ring), sympozisté a pracovníci firmy RSG Turnov, 2004.

radosti má o současný šperk zájem a těším se, že bude v pořádání sympozií pokračovat. Zatím nám ale doba nepřeje. Když jsme neradi museli loňskou akci odvolat, všichni, kdo se jí měli účastnit, se utěšovali tím, že do Turnova přijdou letos. Květnový termín měl vyhovět především těm, kteří učí na akademiích a vysokých výtvarných školách, protože červen a červenec je dobou závěrečných bakalářských a diplomových prací nebo ročníkových výstav. Dnes už však asi nikdo nepředpokládá, že v květnu již bude situace příznivá, a tak doufáme, že alespoň na podzim bude lépe, a jestliže se dočkáme ministerského grantu, proběhne 27. sympozium začátkem října. Pokud zůstanou hranice i na podzim uzavřené, připravíme v závěru roku páté pokračování výstavy reGenerace, která už má mezi českými šperkaři také dobrý zvuk, a již by se měli jako hosté účastnit pod hlavičkou Pražský výběr II opět výtvarníci z Prahy, na které se zatím nedostalo.

Miroslav Cogan

Turnovští kati

Město Turnov nemá dochované smolné knihy, kam byly zaznamenávány výslechy osob obviněných z hrdelních zločinů, proto musíme čerpat z kusých zpráv z městských knih. Turnov sice disponoval vlastní šibenicí, ale kata si původně neplatil a posílal si pro něj jinam. V roce 1606 popravil Annu ze Sněhova mistr popravicí z Bělé pod Bezdězem. V roce 1612 popravil Jana Filipka kat z Boleslavi. Rasovna a katovna se v Turnově nacházela pod Skalicí na kopci nad Jizerou. První zmínku o rasovi máme k roku 1570. Od října 1672 je zde jako majitel uváděn mistr popravicí a ras z Hradiště Michal Holub, který rasovnu získal po turnovském rasovi Danielu Richtrovi. Následně koupil dům nový pohodný a turnovský kat Matěj Růžička. V srpnu 1696 koupil „sněžnou mistrovnu“ od turnovské obce za 110 kop míšeňských Jan Růžička, kat a ras z Rovenska. V září 1721 koupil dům od Jana Růžičky ras Václav Nezbeda; v srpnu 1723 rasovnu prodal Václavu Seeligrovi. Od něj ji koupil 1. února 1737 František Kopřiva – pohodný ze Svijan. Poslední turnovský kat a ras Matěj Růžička ji koupil od F. Kopřivy v září 1743. V prosinci 1863 koupila rasovnu turnovská obec a upravila ji na chudobinec, který byl zbořen v roce 1890.

Jan Prostředník

Zdroj: Bern, Burgerbibliothek, Mss.h.h.I.16, p. 401 – Diebold Schilling, Spiezer Chronik
<http://www.e-codices.ch/de/bbb/Mss-hh-10016/401/0/Sequence-50>.

DRINGS
PORADENSTVÍ • SOFTWARE • HARDWARE
Dodavatel hardwaru a služeb v oblasti IT pro regionální obchodní partnery včetně Muzea Českého ráje v Turnově.
DRINGS, spol. s r. o., Turnov
www.drings.cz

Aleš Bartoš
tel. 603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
zakázková výroba šperků
Antonína Dvořáka 321 Turnov

Stalo se před sto lety (duben – červen 1921)

Hlediště městského divadla z roku 1873 bylo před sto lety výrazně pozměněno a zmizela jeho část prostředních lóží. (Foto Jan Šimon)

Na jaře roku 1921 si muselo vedení města přiznat, že po finanční stránce na tom není nijak růžově. Bylo nutno přistoupit k nepopulárním opatřením, neboť, jak uváděli současníci, „*kára obecních financí vázla po nápravu v bahně*“ a situace se podobala stavu „*u snědeného krámu*“. Dobrovolná sanace městských financí příspěvků občanů se právě nepotkala s pochopením a starosta MUDr. Honsů byl za takové nápady hanlivě nazýván bolševikem. Peníze však byly třeba. Bylo nutno začít s kompaktnějším dlážděním ulic (s tím, co o sto let později bude schováno pod vrstvou asfaltu), s opravou kasáren, s rekonstrukcí elektrické sítě. * Práce turnovského okrašlovacího spolku především v prostoru městských sadů byly v plném proudu a my si z dochovaných zpráv o činnosti můžeme udělat představu, jak tehdejší park na kraji města

(Metelkovy sady) vypadal. Cesty byly na jaře řádně vyčištěny, stromy přistřiženy, květiny přezimovaly ve skleníku v kasárnách a byly opět vysazeny, dána do pořádku tzv. alpínka (alpínská zahrádka), byly opraveny obě vodní nádržky. * S novou letní sezónou se také združují letní byty. Za malou komůrku s jednou postelí si majitel účtoval na tehdejší dobu velmi slušných 130 K za měsíc a neměl o zájemce nouzi. * Dne 15. dubna 1921 vypukl požár v továrně na optické zboží v Nádražním předměstí. Při požáru byl popálen Jindřich Vích, dílovedoucí, a zraněn hasič, který při zásahu vypadl z okna. Majitel továrny pan Mařan odhadl škodu na 300.000 K, ale pojištěn byl u banky Slávie na částku pouhých 14.000 K. Zásah komplikoval nedostatek vody, a z toho důvodu bylo také poukazováno na důležitost zřízení vodovodu v této části města. * Před sto lety,

10. května, byl vyloupen neznámým pachatelem kostel v Přepelích. Lupič se nechal v kostele pravděpodobně zamknout a poté si v klidu odnesl z oltáře dvě ciboria (nádoba na hostie) a monstranci. * Občané Nádražního předměstí opětovně žádali správu společenského pivovaru Malý Rohozec, aby byl konečně jejich nákladní automobil opatřen gumovými obručemi – nařízení bylo platné již od roku 1919. Domy se dle jejich majitelů prudkou jízdou takového automobilu otřásaly a poškozovaly. * Před sto lety bylo výrazně upraveno hlediště v turnovském divadle – došlo ke zrušení středních lóží. * Na program Národního shromáždění se v tomto období dostal návrh zákona o podávání alkoholu. Jeho snahou bylo „*zamezení předčasně ruinování tělesných sil alkoholem a energie v době, kdy se člověk teprve vyvíjí*“. Návrh zákona se vyslovil pro zákaz prodeje alkoholu osobám mladším osmnácti let. Nemělo by se přišť tolerovat ani docházení dětí do hospod pro džbánky piva otcí, neboť, jak všichni víme, „*děti za rohem upijí*“. Ulice ve městě se postupně zbavovaly neutěšeného poválečného vzeření a majitelé nechávali své domy nově omítnout či natřít. Bohužel to neplatilo pro domy v okolí vlakového nádraží, kde vyrůstala, dle sdělení redaktora Pojizerských listů, před sto lety „*jedna nevzhledná bouda za boudou*“. Příslušné úřady by měly být dle pisatele článku při povolování staveb v těchto místech opatrnější.

David Marek

Co bude s obyvatelstvem Země?

Po odečtení obětí války nutno odhadovati současný stav obyvatelstva na celé zemi na 1,65 miliardy lidí. Kdyby veškerá půda na světě byla intenzivně využítkována, kdyby dopravní poměry nebyly porušeny a politickou nevraživostí komplikovány, vyzískalo by se prostředků a surovin pro výživu a ošacení 6 miliard osob, tj. čtyřnásobného počtu dnešního obyvatelstva na světě. Podle výpočtu statistiky bude dle stoupajícího přírůstku na obyvatelstvu roku 2100 na světě 6 miliard lidí, čímž by bylo dosaženo maxima (...).

Pojizerské listy, 15. květen 1921

Řezbáři na Dlaskově statku

Řezbářské sympozium na Dlaskově statku
9.–12. 6. 2021

Tradice, vůně dřeva, fortel, parta lidí, které spojuje nejen láska k řemeslu, ale také přátelství, Dlaskův statek a Martin – tedy ne svatý Martin, ale Martin Kašpar, náš muzejní kolega. Takhle stručně by se dalo charakterizovat setkání řezbářů na Dlaskově statku. Věříme, že letos zase proběhne, protože v posledních letech neodmyslitelně

patří k letnímu programu na Dlaskově statku. A těší se na něj nejen návštěvníci, kteří se za řezbářů do krásného areálu statku vrací, ale hlavně řezbáři. Jsou mezi nimi „bardi“, kteří spolu s Karlem Hajnem byli u prvního ročníku v roce 1996, jsou to Stanislav Pokorný, Václav Plechatý, František Petranyi, Martin Patříčný, Zdeněk Vilém nebo Míla Švec. V průběhu let přibyli další účastníci – Jan Viktor, Tomáš Dostál Bosambo, Ivan Šmíd, Miloš Šimek, Iveta Sádecká, Honza Švadlenka, Jaromír Dědek, Marta Novotná a mnozí další. Někteří se účastní pravidelně, jiným to čas nedovolí, tak se přijedou za kamarády alespoň podívat. Někteří se už bohužel na svoji řezbářskou partu dívají z obláčku, ale pořád jsou tam s nimi. Na Karla Hajna i Jardu Kundráta při večerním posezení u táboráku, při kterém se hodně povídá a taky hodně hraje a zpívá, vždycky někdo vzpomene. Řezbářské sympozium na Dlaskově statku není obyčejné sympozium. Není to jen prezentace nejstaršího a nejkrásnějšího zemitého

uměleckého řemesla, které mistři řezbáři dokonale ovládají. Je to hlavně přátelské setkání báječných moudrých lidí, které spojuje láska ke dřevu a životu, a kteří si spolu o tom umí povídat.

Vladimíra Jakoubčová

Setkání mistrů řezbářů na Dlaskově statku v roce 2018.

Výstavy a akce v dubnu, květnu a červnu

VÝSTAVY

Na poslední cestě...

Smrt a pohřby v Pojizeří napříč staletími

Výstava pohřebních rituálů

Výstavní sál / 18. 3. – 5. 9. 2021

Na poslední cestě...

Zločin, trest a záhrobi

Kamenářský dům / 18. 3. – 5. 9. 2021

Kolovrátek, stav i jehla

Expozice lidového odívání

Dlaskův statek / 1. 4. – 30. 12. 2021

AKCE

Turnovská muzejní noc

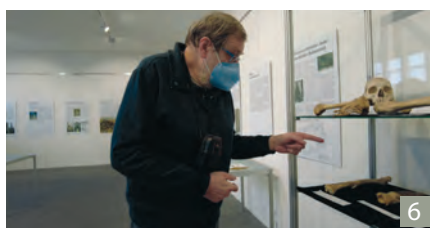
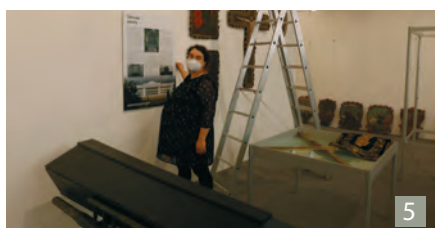
Muzeum Turnov / Dlaskův statek
3. 6. 2021

Řezbářské sympozium

Dlaskův statek / 9.–12. 6. 2021

Vzhledem k proměnlivosti protiepidemických nařízení vlády jsou termíny výstav a akcí orientační, pro aktuální informace sledujte webové stránky a facebook muzea.

Ohlédnutí za minulým čtvrtletím

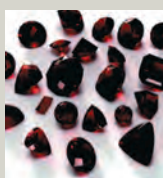

Rok 2021 začal ve znamení vládních nařízení a omezení, která nám nedovolila v prvním čtvrtletí přivítat návštěvníky. Doufáme, že tato situace už nebude trvat dlouho. Za zavřenými dveřmi muzea bylo a je však stále rušno. Probíhá péče o sbírkové předměty, údržba expozic, příprava výstav, publikační činnost, práce spojené s dotačními tituly a projekty ad. Podařilo se nám získat nové depozitární prostory k uskladnění rozměrných sbírkových předmětů, jejichž prostorové nároky jsou samozřejmě vyšší a zároveň musí být splněny všechny klimatické podmínky jejich uložení (foto č. 1 a 2). Přípravy na výstavu Na poslední cestě... probíhaly velmi intenzivně, kromě svozu výstavních exponátů vyžadovala výstava také výrobu replik a modelů. Nejrozměrnější byla hranice na zpopelnění nebožtíka. Parta nejsilnějších muzejníků tak musela do terénu (foto č. 3), pak následovala instalace přímo ve výstavním sále (foto č. 4). Při instalaci je zachycena také hlavní kurátorka výstavy etnografka Michaela Havelková, právě na její výzkum a diplomovou práci tato výstava navazuje (foto č. 5). Vzácné antropologické exponáty z Národního muzea přivezl a popsal antropolog Vítězslav Kuželka (foto č. 6). Jeho výklad je mimořádný a moc se těšíme, že Vás budeme moci brzy pozvat na komentovanou prohlídku vedenou panem Dr. Kuželkou.

Muzeum dále nabízí:

MUZEJNÍ PRODEJNA

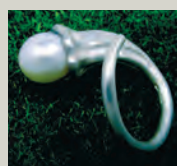
šperky a drahé kameny
sklo, bižuterie
regionální speciality
knihy, mapy
a další dárkové zboží

ZLATNÍCI

V KAMENÁŘI

autorské šperky
zakázková výroba
snubní prsteny
drahokamy
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

Národní kulturní
památka ČR
venkovská usedlost
z časů našich
předků

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054.

Odpovědná redaktorka: Marcela Beranová, DiS. Grafická úprava, sazba: Marcela Beranová. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411.

Uzávěrka tohoto čísla byla 7. března 2021. Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea, v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.

Na adrese beranova@muzeum-turnov.cz si můžete objednat zaslání Čtvrtletníku v elektronické podobě.

OTEVÍRACÍ DOBA MUZEA A KAMENÁŘSKÉHO DOMU: Duben úterý až neděle od 9.00 do 16.00 hodin, květen–červen úterý až neděle od 9.00 do 17.00 hodin..

DLASKŮV STATEK: duben–květen úterý až neděle od 9.00 do 16.00 hodin, červen úterý až neděle od 9.00 do 17.00 hodin..

Změna programu vyhrazena – pro aktuální informace sledujte webové stránky a facebook muzea! Těšíme se na Vaši návštěvu.